

Phê bình hóng hót

Mã Pí Lèng

Cách đây vài năm, trong một cuộc hội thảo bàn về phê bình văn học, một nhà thơ khá nổi tiếng từng bức xúc: không lúc nào cần như lúc này, chúng ta ước ao có một Hoài Thanh để nhìn nhận, đánh giá thực chất các tác phẩm văn học. Không có con mắt xanh trong sáng, tinh tường như ông thì các giá trị mãi mù mờ, ừ xoẹ. Một nhà thơ khác nói toẹt móng heo trên tờ báo bán chạy: thời nay đốt đuốc bảy ngày đi tìm không thấy nhà phê bình đâu cả...

Có thật thế không? Có thật thiên tài phê bình văn học đã bị vùi lấp kể từ sau khi Thi nhân Việt Nam ra đời? Vậy hàng trăm, hàng trăm giáo sư, tiến sĩ văn chương, hàng chục năm được Nhà nước bao cấp mài móng trên ghế ở các trường đại học kèch xù, đông có, tây có, giờ đâu cả rồi? Họ bỏ nghề đi làm việc khác, đi đánh quả, viết sách làm giàu, mở lớp luyện thi kiếm tiền? Hay họ được học hành tử tế nhưng tài chỉ đến thế, tình chỉ có thế, cổ cũng không bút lên được, không bật lên được thành ra cứ nhè nhằng nhàn nhạt, đời sống phê bình văn học chuyên nghiệp theo đó cũng ạch ịch không tạo ra cú hích, không đóng đinh vào bất cứ sự kiện văn học nào... Và có phải vì vậy mà ngẫu nhiên cái sân chơi nghiêm túc, thiêng quý này tự lúc nào trở thành mảnh đất màu mỡ cho các nhà phê bình tay ngang thi nhau đua nở. Những nhà phê bình không chuyên này thường hứng lên là vung tay múa võ, nhưng công bằng, cái sự "hứng" ấy xem ra lại nổi đình nổi đám. Thì còn đâu vài sự kiện văn học có được trong khoảng mười năm trở lại đây cũng bắt đầu từ những cơn ngẫu hứng tài tử mà ra cả là gì. Chỉ có điều cuộc đua của các tài tử lúc đầu như sóng gằm biển cuốn, sau lơ lửng tan vào chốn thực thực hư hư, bất phân phải trái. Tác phẩm không được minh định rạch ròi, cứ thế mù mờ chạy, chạy mù mờ trên con đường hay dở vô bờ bến...

Tình trạng phê bình văn học như vậy lại cũng ngẫu nhiên biến thành cơ hội có một không hai cho loại phê bình hóng hót ra đời- phê bình hóng hót- có người bảo: cái bác Mã Pí Lèng này lại sinh chuyện, hay nhỉ! Phê bình hóng hót. Nhưng mà thật đấy. Anh ta đang hiện diện, chỗ của anh ta là nơi không có nhà phê bình chuyên nghiệp, không có tiếng nói trung thực khách quan, không có sự nghiêm túc sâu sắc. Anh ta chỉ khoái ẩn mình vào nơi không đầu không cuối, tào phào bàn bịa bừa nhậu, lằng xằng tác oai tác quái- lạ- ngược háo danh, vội vàng nông nổi trong đánh giá, nhận xét, tư duy. Mục đích duy nhất của anh ta là trang sức, đánh bóng cái món gọi là thương hiệu giả cầy của mình, sao cho nó càng bóng càng tốt, càng đậm càng tốt. Con đường đánh bóng mà anh chọn tiện lợi tới mức những người có liêm sỉ chỉ nghe qua đã nôn ọe chứ nhất quyết không thể bước qua, không dám bước qua. Ấy là khi anh ẩn vào trang văn nghệ của tờ báo này, lúc anh nấp sau vài cuốn sách thời trang khác. Anh không có chính kiến gì vì không có khả năng thẩm định. Một bài thơ hay ở đoạn nào, câu nào, hay ra sao anh chỉ lơ mơ lảng máng. Tập truyện có ấn tượng gì, chỗ nào hay, chỗ nào sến, là giả cầy, anh không biết... Nhưng bù lại anh có biệt tài lấu cá, cái mà mọi người đùa dai bảo anh có tố chất thông minh. Anh khai thác tối đa sự lấu cá bằng cách suốt ngày ve vãn quanh vài nhà văn, nhà thơ nổi tiếng, chủ động hỏi chuyện, gọi chuyện. Tính khí các nhà văn, nhà thơ thì ai còn lạ, xuề xoà dễ tính, chỉ vài chén vào là tít cung mây. Thế là anh chớp ngay lấy ý, lấy lời nồng nặc rượu bia ấy vội vàng tung lên báo: thật sâu sắc, thật kịp thời, thật chí lý. Rồi đi đâu, anh cũng huênh hoang cuốn sách này, sự kiện này... tôi là người đầu tiên rung chuông giống giả! (?). Kỳ thực, những điều anh viết đều là viết theo, nói leo ý của các nhà văn trong quán bia, quán cóc. Phê bình kiểu ấy không phải phê bình hóng hót là gì. Bù lại, tên anh cứ thế nổi lên, ngày này qua ngày khác, năm này qua năm khác, chỉ một phương pháp lon ton hót ý hót lời, hót cả tư duy ý tưởng của các nhà văn rồi xào xáo làm của riêng, không ra tằm ra món gì nhưng anh được cái tên. Cái tên như lớp váng trên mặt ruộng, điều này chỉ mình anh biết, vợ anh cũng biết... Nhưng anh thích nó, mê nó, say đắm nó, thời thế mà! Giả sử anh sinh ra đúng vào thời có một nền văn học phê bình đích thực, nghiêm túc thì nghề hóng hót của anh thất bát ư. Điều này thì anh cực ghét, không thích chút nào. Ôi, phê bình hóng hót, nhàn nhã mà lại nhanh chóng nổi ran còn ai thông minh hơn anh được nữa!